

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Proteus ofte Minne-beelden verandert in Sinne-beelden

Cats, Jacob

Rotterdam, 1627

V. Quod non noris, non ames

urn:nbn:de:bsz:31-101049

PROVERB. 5. 20. *Quare secederis, fili mi, ab extraneâ.*

HESIOD. *Τὴν δὲ μάλιστα γυναικὴ ἢ τὴν οἴκου ἑγγύθεν οὐκί,*
Πάντα μὲν ἑσπέρῃ ἴδου.

Hanc autem maxime duc in uxorem, que prope te habitas:
Omnia valdè circumspiciens.

PETRA. DE REMED. VTRIVS. FORT. LIB. I.

Multos amantes credulitas sua circumvenit, libenter enim credunt quod optant.

Kent

PAn sach het eerste vyer juyft doen het was gheschapen,
Hy sprack, wat moyer dingh ! en, sonder lang te gapen.
Greep hy het inden arm ; ey fiet ! daer is de quant,
Aen hayr en baert versenght, en in het vleys ghebrant.
Komt u wat selsaems voor, al schijnt moye faecken,
En gheeft u niet terstont om die te willen raecken;
Te vatten metter handt yet datmen niet en kent,
Heeft menigh man bedot, en menigh, wijf gheschent.

Quod non noris, non ames.

V*ix dederat terris ignem, sua furta, Prometheus,
Pan furit, & flammis oscula ferre parat:
Quantus, ait, nitor hic! (nondum cognoverat ignem)
Et ruit, & lasas vix trahit inde manus.
Stulte puer, blande qui lumine captus ocelli
Nil, nisi quanto dabis basia, corde moves,
Dum, quid ames videas, properatos differ amores:
Heu! scelerata Venus, cum celerata venit.*

Qui en haste se marie, a loisir se repent.

CE, que tu ne cognois, aymer jamais t'avance :
Il a pris mal a Pan d'aymer sans cognoissance.
Qui ose son bouillon humer hastivement,
Sans doute, il bruslera sa bouche bien souvent.

D 2

QVOD

Neeringhe sonder verstandt, verlies voor de handt.

ALs Pan het eerste vyer sach opter aerden spelen,
 Hy was terstont verliefst, en gingh een kusjen stelen.
 Hy riep; wat schoonder dingh! maer doen hy naerder quam,
 Ghevoeld' hy metter daet de nepen vande vlam.
 Al ketelt Venus wicht aen uwe domme sinnen,
 En weest noch evenwel niet haestigh om te minnen.
 Maer of je, hout of trout, soo keurt, en kent den gront,
 Want al wie veerdich suypt ghewis die brant den mont.

Ab ignotis abstinendum.

D*um ludit tremulis nova flamma per aëra gyris,*
Et nunquam viso plebs rudis igne stupet;
Pan furit, & flammæ miser inflammatus amore
Oscula festinans, non iteranda, dedit.
Pulchra licet tibi res videatur, & utilis, hospes,
Cura sit ignaras abstinuisse manus.
Discat inexpertis sapiens diffidere rebus,
Insidijs novitas semper amica fuit.

Fol ne croit, tant qu'il reçoit.

PAn en voyant un jour, la flame lors nouvelle,
 Escribe tout rauy, ô chose plus que belle!
 Et va baifer le feu, mais bien tost s'en repent.
 Tout, ce que ne cognois, ne touche brusquement.

AB

A Nimacula quaedam, & in his apes, Aranea, formica, concha, denique saxa & lucerna, tempestatem quidem praesentiunt, signisque non obscuris eandem indicant; humani verò ingenij tanta est tenuitas, ut non modo futura non prospicere, verum ea quae ante pedes sunt videre vix possit. Cui malo obviam euntes prudentiores mortalium, ad omnia, quae inopina nobis obveniunt, non nisi pedetentim ac lento gradu accedendum esse sedulo monent, cum nova omnia insignem vim nocendi habeant, si illotis (quod dicitur) manibus attingantur. Vtiq; cum bruta insolitum quiddam ac praeter ipsorum morem aggrediuntur, mergi videlicet stagna aut maria fugiunt, formica ova proferunt, lumbrici è terrâ fugiunt, futura tempestatibus iudicium est. Sic ubi homines novum aliquid ac praeter solitum moliantur, plerumque aliquid monstruosi alere comperies. Tibi si laqueos istos animus est vitandi, attentus suspensusque ambula, & si Senecam audis, nihil, nisi quod in oculos incurrit, manifestumque erit, crede. Prudentis enim est, ait Tacitus, tuta ac praesentia, quam nova ac periculosa malle.

Veelderley gedierten, selfs vande geringste, als byen, mieren, spinnen, mossels en diergelijcke, werden het toekomēde onweder niet alleenlijck ghewaer, maer wijsen oock het selve met eenighe voorteyckens aen. Het menschelijc vernuft daerentegen is so schrael, dat het meerendeel niet alleenlijck geen toekomende dingen en weet t'ontdecken, maer selfs geen saken die voor oogen sijn recht t'onderscheydē. Om waer in te voorsien, is geraden geenderhande nieu voortvallende saken aen te slaen, anders als met loode voeten, en geoeffende sinnen, dewijle mē sick aen nieuwicheden niet dan al te lichtelick en vergrijpt: also onder de selve veel-tijts eē boefjen plach te schuylē. VVanneer het ghedierte buyten ghewoonte yet aenrecht, den duyckelaer namentlijc uyt het water loopt, de mieren haer eyers hier en daer slepen, de pierē uyt der aerden vluchten, so volchter gemeenlic quaet weder. Oordeelt mede soo van het doen der menschen, en dien volgende, naden raet vā Seneca, kruypt in geen gat, of sieter deur.

CORN. GALLVS.

Eventus varios res nova semper habet.

HORAT. LIB. I. EPIST. 16.

Cautus enim metuit soveam lupus, accipiterque
Suspectos laqueos, & opertum milvius hamum.

D 3

I. CORINTH

*Dat u de Saten niet en versoecke, om uwe
onmaticheys wille.*

VVat gaet den bockx-voet aen het vyer te willen raecken,
En van de felle vlam een spel te willen maecken?
Daer is in alle dingh, daer is een vaste maet,
En tis een wisse feyl al wat daer over gaet.
Oock reyne liefde selfs komt leelick uyt te vallen,
Als yemant die misbruyckt in ongheregelt mallen.
Want als een echte man is geyl in sijn bedrijf,
Hy valt in hoerery oock met een eyghen wijf.

Ne quid nimis.

P*An, satis est, modico caleat si corpus ab igne,
Quid, miser! in flammis & tua damna ruis?
Omnis amor vehemens, malus est; nimis uxor amare,
Et puer, & genetrix, & pater ipse, potest.
Omnis in alterius (procul hinc praetextus amici)
In propria nimius conjuge sordet amor.
Ni modus, & ratio juvenilibus imperet ausis,
Quisquis es, in propria conjuge mœchus eris.*

Et choses bonnes ont leur excès.

AProche toy du feu, mais touche pas la flame;
L'excès d'amour n'est bon, non mesmes en sa femme:
Qui se comporte au liêt plus mollement, que fault,
Au milieu d'un amour sacré se faict ribauld.

NE

REs natura sua optimas solo abusa
malas fieri, non solum ratio, sed &
usus docet. In re conjugali (ut alia sile-
am) vereor ne, juvenutis lubrico pro-
lapsu, plurimū peccemus. & in ipso ma-
trimonii opere à matrimonij scopo quam
longissimè aberremus; Idque specie (ut
ait ille) virtutis, & umbra. Porro cum
Deum, id est spiritum purissimum, aucto-
rem matrimonij laudemus, vel eo admo-
nemur, non esse id intemperantia ac dis-
soluta libidina conspurcandum. Hanc
petulantiam Ambrosius gravi quidem,
sed non indigna censura notavit, cum
uxoris adulterum vocavit eum, qui in
usu conjugali verecundia rationem non
habet. Sed & aliud esse amasium aliud
maritum agere, non ij notarunt, qui
uxorem non voluptatis, sed dignitatis
nomen esse voluerunt; Romanos & Eth-
nicos dico, quorum vel Comici veteres ea
de re sane judicant, eorum unus,

... Que mulier suum virum (ait)
Voler sibi obsequentem esse, atque diutinum,
Modicè ac parè ejus serviat cupidini.

Lepidè Erasmus noster, non provocare,
matrona est; comiter negare, pudoris;
obstinatè recusare, perfidia.

DE redene ende ervarentheydt leert ons,
dat oock de aldernuttste dingen, door het
misbruyck alleen, gantsch en al schadelijck
worden. 'tIs te beduchten dat wy in de sake
des houwelijcx (om andere dinghen te ver-
swijghen) door de hitte des jonckheys ons
dickwils vergrijpen, ende van het eynde des
houwelijcx, int werck des houwelijcx selfs,
alderveest af dwalen. Wy erkennen God (dat
is een gantsch reyn gheestelijck wesen) voor
den insetter van dien staet, en daer door alle-
ne dienen wy afghemaent te werden van het
selve met onmatighen lust te besoeeten. Am-
brosius heeft de ghene die haer hier in verloo-
pen, door een scherpe, nochtans eyghene, ma-
niere van spreken, overspeelders van haer ey-
ghen vrouwen genaemt. De naem van huys-
vrouwe is voor eennaem van weerdicheydt,
ende niet van wellust, selfs by de Romeynen,
altijts gehouden geweest: haer Poeten hebben
dies aengaende goede vermaninghen ghege-
ven, eene van henlieden seyter aldus:

Vrou, wildy deegh van uwen man,
Ghy dient u soo te stellen an,
Dat u begeeren, en zyn lust,
Noyt t'eenmael en zy gheblust.

De ghehoude en moeten hun dan niet laten
voortgaen, dat hen teghens malcanderen alles
gheoorloft is, maer een yeder handele de sijne
matelijck, ende met een sekere vriendelijcke
stemmicheyt, besittende alsoo sijn vat in hey-
licheyt, na den raedt des Apostels.

Hieronym. Contra Iovian. Lib. 1. Cap. 30.

Resert Seneca cognovisse se quendam
hominem ornatum, qui exiturus in
publicum fasciæ uxoris pectus colligabat,
& ne puncto quidem horæ presentia eius
carere poterat, potionemq; nullam sibi,
nisi alternis tactam labijs, vir & uxor

hauriebant. Alia deinceps non minus
inepta facientes, in que improvida vis
ardentis affectus erumpebat. Origo qui-
dem amoris honesta erat, sed magnitudo
deformis; nihil autem interest quam ex
honestâ causa quis insaniat.

SENSIM